

Opgradering eller polarisering? Langsigtede og globale ændringer i beskæftigelsesstrukturen: European Jobs Monitor 2015

Resumé

Indledning

Europa er på vej væk fra den langvarige konjunkturedgang, der begyndte med den globale finanskrisen i 2008 og blev forværret af euroområdet valutakrise i 2010-2011. I løbet af det sidste år er det samlede beskæftigelsesniveau steget hurtigere, end det nogensinde har været tilfældet siden 2008. Den samlede arbejdsløshed i EU er faldet siden september 2013.

Denne rapport, som er den fjerde årlige European Jobs Monitor-rapport, ser nærmere på ændringerne i beskæftigelsen på medlemsstatsplan og på EU-plan i perioden mellem andet kvartal (Q2) af 2011 og Q2 2014. Der anvendes en jobbaseret tilgang til at beskrive ændringerne i beskæftigelsen kvantitativt (hvor mange job der blev skabt, og hvor mange job der forsvandt) og kvalitativt (hvilken slags job var der tale om). Denne tilgang er navnlig blevet brugt til at vurdere, i hvilket omfang beskæftigelsesstrukturen i de udviklede økonomier polariseres som følge af en nedgang i de middellønnede job eller opgraderes som et resultat af væksten i de højtlønnede og højt kvalificerede job.

Rapporten undersøger tidsprofilen for de nylige ændringer i beskæftigelsesstrukturen, da det lader til, at den fornyede vækst i beskæftigelsen falder sammen med en overgang fra de mere polariserede ændringer i beskæftigelsen i de år, hvor der var den største recession, til en fladere, mere lige fordeling af beskæftigelsen på tværs af lønstrukturen, evt. med en nedadgående skævhed – med andre ord en større vækst i de lavtlønnede job. Dette giver næring til frygten for voksende lavproduktivitetsbeskæftigelse, hvor outputttet og i den sidste ende levestandarderne ikke bliver højere på trods af de øgede jobmuligheder.

Rapporten sammenfatter også de vigtigste resultater af to andre analyser af udviklingen på arbejdsmarkedet, hvor der anvendes en jobbaseret tilgang. Den første har fokus på udviklingen i seks europæiske lande – Tyskland, Spanien, Det Forenede Kongerige, Sverige, Irland og Schweiz – siden 1970'erne. Den anden er udarbejdet for

nylig af et netværk af arbejdsmarkedsanalytikere uden for Europa og omhandler Australien, Kina, Japan, Rusland, Sydkorea og USA.

Politisk kontekst

EU's Europa 2020-strategi for intelligent, bæredygtig og inklusiv vækst omfatter et løfte om at fremme høj beskæftigelse og produktivitet. Dette indebærer et fornyet fokus på målsætningen om "flere og bedre job" i den tidligere Lissabondagsorden. Det er nødvendigt med flere arbejdspladser, hvis man skal tackle problemet med de stadig længere arbejdsløshedskeer. Europa har dog også brug for bedre, mere produktive job, hvis det skal øge levestandarden for de europæiske borgere i en integreret global økonomi i vækst.

Europa-Kommissionens beskæftigelsespakke fra 2012 ("Et opsving med høj beskæftigelse") identificerer de sektorer, hvor der er størst sandsynlighed for øget beskæftigelse, nemlig sundhedssektoren, informations- og kommunikationsteknologier, personlige tjenesteydelser og tjenesteydelser i hjemmet samt den lovende, men også vanskeligt definerbare kategori med "grønne job". Denne rapport indeholder aktuelle oplysninger om beskæftigelsesniveauet og jobkvaliteten inden for sektorer og job, der er præget af vækst eller nedgang.

Væsentlige konklusioner

Ændringer i beskæftigelsen i EU, 2011-2014

I den treårige periode fra Q2 2011 til Q2 2014 blev væksten i beskæftigelsen i EU polariseret på en asymmetrisk måde, med den største vækst i de vellønnede job, en beskeden vækst i de lavestlønnede job og faldende beskæftigelse i de middellønnede job. Der er forskellige mønstre for ændringerne i beskæftigelsen på medlemsstatsplan, hvor de fleste lande kan fremvise enten opgraderende eller polariserende ændringer, men hvor et betydeligt

mindretal også kan fremvise nedgraderende ændringer (med større vækst i de lavtlønnede job).

Beskæftigelsesniveauet i EU begyndte at stige igen fra Q2 2013, med en nettovækst i beskæftigelsen på ca. 1,8 mio. i Q2 2014. EU's samlede beskæftigelsesniveau er dog stadig ca. 4 mio. lavere end ved krisens start for seks år siden.

Væksten i beskæftigelsen er steget, navnlig i de lavt- og middellønnede job. Under krisen og i tiden umiddelbart derefter (2008-2013) voksede beskæftigelsen kun med job, der blev besat af de højestlønnede 20% af arbejdstagerne. Efterhånden som genopretningen blev mere stabil, tegnede de lavtlønnede servicejob sig for en større del af den nylige vækst.

Den stærke nylige vækst i den del af beskæftigelsen, der udgøres af deltidsarbejde, har været hovedårsagen til destandardiseringstendensen i beskæftigelsesforholdene. Hvis man klassificerer job i EU i fem kategorier af samme størrelse (kvintiler) baseret på løn, er det tydeligt, at væksten i fast fuldtidsbeskæftigelse i stadig større grad er begrænset til den øverste kvintil, nemlig de vellønnede job, mens den er faldende i alle lønstrukturens andre kvintiler.

Ændringer i beskæftigelsesstrukturen: Europæisk sammenligning

Analysen af seks europæiske lande over mere end fire årtier viste en overraskende konsekvens i den strukturelle ændrings overordnede mønstre på trods af visse kortvarige forskelle og nogle få undtagelser. Beskæftigelsesstrukturen i Tyskland og Det Forenede Kongerige er blevet polariseret siden starten af 1980'erne, mens de i Irland, Spanien, Sverige og Schweiz mere eller mindre er blevet konsekvent opgraderet siden 1970'erne (med visse perioder med stærk polarisering i forbindelse med recessionerne i Spanien og også i 1980'erne i Irland og Schweiz).

Disse forskelle på tværs af landene fandt sted på en baggrund af nogle meget ens brede tendenser i den strukturelle ændring på lang sigt. Afindustrialiseringen lod til at have lignende polariserende virkninger overalt (og medførte et fald i beskæftigelsen for de middellønnede jobs vedkommende), men den strukturelle ændrings overordnede mønstre blev i

højere grad bestemt af den mere landespecifikke udvikling i den mere dynamiske servicesektor. F.eks. var væksten i beskæftigelsen i den offentlige sektor generelt knyttet til væksten i de relativt højtlønnede job, men i Det Forenede Kongerige var der også vækst i de nederste kvintiler efter 1990, hvilket bidrog til polariseringen.

Selv om analysen af udviklingen på længere sigt afslørede en betydelig og konsekvent forskel mellem landene, viste den også nogle meget vigtige fælles tendenser. Først og fremmest var der en konsekvent vækst i beskæftigelsen i de højtlønnede job på tværs af lande og perioder, hvilket stod i kontrast til et meget stort fald i de middellønnede og lavtlønnede job på tværs af lande og perioder.

Ændringer i beskæftigelsesstrukturen: Indbyrdes sammenligning

I den globale sammenligning så man to stort set ens mønstre for ændringerne i beskæftigelsen:

- EU, Japan og USA havde en polariseret opgradering med den største beskæftigelsesvækst i de vellønnede job samt en relativ nedgang i de middellønnede job og en beskeden relativ vækst i de lavtlønnede job
- Australien, Kina, Rusland og Sydkorea havde en opgradering med den største beskæftigelsesvækst i de vellønnede job og den laveste beskæftigelsesvækst i de lavtlønnede job.

Recessioner eller perioder med langsommere vækst blev forbundet med mere polariserede ændringer i beskæftigelsen. De tydeligste eksempler på opgraderende vækst lod til at være i de økonomier, som havde større vækst i outputtet.

Kina var unik med hensyn til arbejdskraftens omfang og væksthastigheden (hvad angår output og beskæftigelse). Beskæftigelsen steg med 8 mio. om året, hvilket kan sammenlignes med den samlede vækst i beskæftigelsen i EU i perioden 2004-2013. I løbet af den femårige periode 2005-2010 forsvandt der over 50 mio. landbrugsjob, men dette blev mere end kompenseret ved hjælp af nettovæksten i beskæftigelsen inden for produktionssektoren, byggesektoren og detailsektoren, hvilket skyldtes en meget omfattende (men langsom) migration fra de kinesiske landområder til de voksende byer.

Yderligere oplysninger

Rapporten *Opgradering eller polarisering? Langsigtede og globale ændringer i beskæftigelsesstrukturen: European Jobs Monitor 2015* kan ses på <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Yderligere oplysninger fås ved henvendelse til Enrique Fernández-Macias, forskningsleder, efe@eurofound.europa.eu